

Jan Vantoortelboom

De verzonken jongen

2011

Uitgeverij Contact
Amsterdam/Antwerpen

Ze vroeg of ik graag blauw zag.

‘Welk blauw?’

Haar vingers trokken voren door mijn stugge haardos.

‘Wel... het blauw van de hemel, van de zee en van bloemen.’

‘Tuurlijk dat,’ zei ik, ‘maar ik zie liever rood.’

‘Rood?’

Ze keek me nieuwsgierig aan.

Ik wachtte.

‘Waarom?’ vroeg ze ten slotte.

‘Omdat rood mij graag ziet.’

Ze glimlachte en kuste mij met duizend lippen.

Mijn moeder was een slanke vrouw met forse borsten en vosrode haren. ‘Rooie Zita’ werd ze weleens genoemd door de boerinnen in de beenhouwerij, terwijl ik als een spalk aan haar been vastzat en mijn vingers zich in haar hand opkrulden. Dan lachte ze met fonkelende ogen en kwamen er kuiltjes in haar wangen.

‘Het vuile hoerenjong,’ sisten diezelfde tongen als ze de deur achter zich dichttrok.

Ze had sproeten zo groot als de ogen van een dobbelsteen. Vooral in de zomer. Op haar bijna doorzicht-

tige huid verschenen grillige cirkeltjes, eilandjes in een rimpelloze zee van vlees, zo dicht tegen elkaar aan dat het leek alsof ze met een vergiet op haar gezicht in de zon had gelegen. Lange, lachende lippen toen ik haar dat zei. ‘Het zijn zoentjes van God,’ fluisterde ze, en daarna blies ze een handkus in mijn richting, waarop ik dan naar de badkamer spurtte om in de spiegel te turen of er werkelijk een sproet op mijn gezicht geplakt was.

Gods kussen bleken echter verraderlijk. Ze kreeg huidkanker en de dag voor haar veertigste verjaardag werd ze begraven op het kerkhof van Elverdinge.

Na de mis trok de begrafenisstoet over het dorpsplein, dat was volgestouwd met kermiswagens, voorbij café ‘t Pompkot, langs het privédomein van de Franse gravin in de Vlamertingestraat, om eindelijk stil te houden voor de poorten van het kerkhof. Daar werd de kist geruisloos uit de corbillard gerold. Het kerkhof lag vlak bij het voetbalveld, aan de rand van het dorp, met alleen een vuile drinkput voor koeien ertussenin. Een wedstrijd was in volle gang. Het gejuich en de scheldwoorden van de supporters in de verte zwollen aan als een daverende donderroffel toen we het grindpad van het kerkhof op saffelden. Pastoor Goeghebeure stond daar al compleet geëquipeerd, kwispel in de ene en bijbel in de andere hand.

Het was een zaterdagmorgen onder de frisse ochtendzon in juni. De vleermuis mannen zetten de kist voor het gat in de grond neer. Een strakblauwe lucht huifde over het landschap van Elverdinge.

Na het gewauwel van de pastoor, haastig en verward omdat hij zijn twee trouwste misdienaars moest missen, lieten de mannen in zwart de kist in de grafkelder zakken. Ze zweetten en lieten het strakke touw soepel door hun handpalmen glijden. Mijn vaders naam en geboortedatum stonden reeds voorgedrukt op de grafplaat. Ik zie hem nog steeds staan, die zaterdagochtend, met een grauw gezicht, uitgeblust en grijzer dan ik hem ooit had gezien.

Mijn moeder werd onder de grond gestopt in het kermisweekend van juni 1988, onder godslasterlijk gevloek van voetbalsupporters. Ik stond voor het gapende gat en dacht aan de sproeten op haar huid, haar rode haren, en hoe de maden in hun glooiende speelveld oorlog zouden voeren over haar resten, dat alles in diepe duisternis gehuld, want in een doods-kist schijnt geen zon.

Toen de menigte na het kruisteken uiteenzwermden en de boerinnen in groepjes aan elkaar plakten als kleeftgras, luchtig keuvelend over hoedjes, tassen en schoenen, maar vooral over hoe mooi de kuiltjes in mijn moeders wangen waren geweest toen ze nog leefde en lachte, slenterden wij naar huis. Het grind van de bosdreef knerpde onder onze zondagse schoenen, die blonken in de zon. Merels doorkliefdde de lucht en vloegen ratelend over ons heen. Bij elke stap leek mijn vader kleiner te worden, dieper in de grond te zakken.

De dreef werd aan beide kanten omzoomd door jonge populieren, een erewacht die de uitvaart van mijn moeder ongevraagd maar plechtig opluisterde. Mijn

vader wankelde. Bert en ik gingen dichters tegen hem aan lopen, maar sloegen onze armen niet om hem heen. Hij deed het zelf, zijn rechterarm gelijk een lamme vleugel raar rechtopstaand omdat Bert de grootste was. Ik wist dat dit hem moeite kostte, want hij was een man die zwakheid in elke vorm verachtte. Het was toen ook de eerste keer dat ik mijn vader hoorde snikken. Zonder tranen. Op dat moment beseftte ik dat mijn vader voor altijd alleen zou zijn, dat als mijn broer en ik vanavond naar de kermis zouden gaan – en dat zou ik ook, want een afspraak met Vanessa wekte hoge verwachtingen – hij alleen in de halfduistere woonkamer, te midden van haar kostbare prullen, achter zou blijven. Het was niet het verdriet over het verlies van mijn moeder, noch het feit dat ik nooit meer haar hand door mijn haardos zou voelen dat toen die onwezenlijke pijn veroorzaakte, maar een diep medelijden met mijn vader. Een medelijden dat ik jarenlang als een molensteen op mijn maag zou voelen telkens als ik met hem praatte of hem zonder dat hij het merkte gadesloeg. Medeleven met die eenvoudige man met harde handen, die zijn rots in de branding had moeten loslaten, was in die tijd de akelig hardnekkige staart van al mijn gedachten.

Net toen we het einde van de bosdreef naderden, en vaders armen nog steeds rond onze schouders grepen, zag ik Vanessa. Ze had een grasgroene legging aan met witte sandalen eronder en wandelde parmantig in de richting van het dorpsplein. De kaken van haar kont botsten tegen elkaar op telkens als ze een stap nam en haar heupen wrongen bochten in de lucht. We hadden

afgesproken om elkaar rond een uur of zeven in de bosdreef te ontmoeten, weg van het getoeter en getier van de kermis. Die wonderbaarlijke welving van haar onderrug die uitbolde in de massa van haar achterste behekste me. De meeste vrouwen en meisjes van Elverdinge bezaten konten zo plat als de polder. Vannessa niet. Haar derrière was een treffen van vet en vlees, geenszins de puttige kwark van oude meisjes, maar strak en soepel tegelijkertijd. Ik vroeg me weleens af of haar voorouders hier niet waren gestrand in de buik van een Afrikaans slavenschip, want ze had dezelfde vorm als twee negerinnen die ik op de markt van Ieper eens had gezien. Alsof ze met z'n drietjes uit één mal waren gekropen. Ik wuifde stiekem, maar ze zag me niet. Teleurgesteld strompelde ik verder met vader, die steeds zwaarder begon te wegen en zijn greep rond onze nekken geen seconde liet verslappen. Bert had een pijnlijke grimas op zijn gezicht. Vader leek onze hoofden in een wurggreep naar elkaar toe te willen duwen, alsof hij ons nog eens zijn kracht wou laten voelen. Maar net toen ik er iets van wilde zeggen, verslapten zijn armen en gleed hij als een lege zak tussen ons in op de grond.

‘Vroeger waren de mannen beenhard,’ zei hij zonder ons aan te kijken.

En toen moest ik opeens denken aan grootvader Victor, die bij leven beenhard was geweest (dat was wat men vertelde), maar nu ook al steendood was. Geen menselijk restje meer van over, waarschijnlijk. Of misschien toch wel? Lekkend slijm over bruine beenderen?

Zijn begrafenis was voor pastoor Goeghebeure een financiële tegenvaller geweest. Tot onze intense spijt leek niemand happig om bij de collecte de herinnering aan grootvader Victor voor de eeuwigheid te willen verzilveren, ook al was hij ooit de beste soldaat en enige buitenwipper van café 't Pompkot in Elverdinge geweest. Dus Bert en ik hadden als misdienaars bij de begrafenis van onze bloedeigen grootvader maar weinig verdiend.

Ik herinner me nog de zondagmiddag dat ik Victor voor de eerste keer goed zag. De tafel in de woonkamer was breed en hoog. Die middag maakte ik me los uit moeders armen en schuifelde langs de tafelrand, aarzelend, voetje voor voetje, helemaal tot het uiteinde ervan, tot ik Victor kon zien zitten in zijn zetel bij het raam, zijn hond Loeloe als een opgerolde kokosmat aan zijn voeten. Victor keek door het halfdoorzichtige gordijn en peuterde met een mespunt tussen zijn tanden. Een vliegenmepper lag op de vensterbank boven de radiator. Toen hij me toch hoorde naderen, draaide hij zijn oude hoofd en glimlachte. Een glimlach die sinds die bewuste zondag altijd verscheen telkens als hij mij in het vizier kreeg.

Maar ik schrok. Een dik, wittig litteken spleet het gezicht van Victor in tweeën. Het begon in het midden van zijn voorhoofd, sneed diep door de linkerwenkbrauwboog, stopte even bij het oog, om dan weer met een diepe groef te beginnen in het vlees van het jukbeen, over de wang, tot het aan de zijkant van zijn kin oploste in grijze stoppels. Ik weet nog hoe mijn blik

zich aan het litteken vasthaakte en hoe Victor luidop lachte toen hij merkte dat ik hem zat aan te staren. Een getekende lach, alsof het litteken er niet mee instemde.

‘t Doet geen pijn,’ lispelde hij door het kerkhof van zijn tanden.

Ik knikte, wilde mijn ogen afwenden maar kon het niet.

‘Maar ’t is niet schoon, éh?’ siste hij.

Ik knikte nogmaals, beduusd.

Met moeite kon ik toch mijn blik losweken en ik haastte me terug in de armen van moeder, mijn achterhoofd tegen haar borsten, zodat ik Victors vreemde glimlach vanop veilige afstand kon onderzoeken.

Maar Victor was nu, na moeders begrafenis, een schim in mijn gedachten. Temeer omdat we hem nooit goed hebben gekend. Voor Bert en mij was hij die oude, kale boeman die elke zondag knikkebollend in zijn zetel bij het raam zat, met een pot druiven en een mes naast zich op de vensterbank.

‘Maar ’t leven gaat voort en de grond is hard,’ zei vader, die deed alsof hij weer kloek op zijn benen stond. Hij klopte het stof van zijn broek.

‘Met jullie komt het wel goed,’ zei hij, en verder ook nog dat snotterige veulens de gladste paarden werden.

Thuisgekomen vroegen de drie tantes, Cécille, Antoinette en Giselle, of Bert en ik geen pilletje moesten. Of mijn vader geen pilletje moest.

‘Ik wil geen pillen,’ had vader nors geantwoord.

In zijn begrafenispak zag hij eruit als een kip in een ovenzak. Hij schudde zijn jas kwiek van zich af.

‘Het zijn niet echt pillen,’ antwoordden de tantes.
‘Het zijn eerder vitamines.’

‘Ik wil geen vitamines,’ zei hij, nog norser.

De tantes keerden zich vol medelijden op hun hakken om en keken Bert en mij meewarig aan, hun wangen verzakt als bij een oude teef.

‘Stoffeltje en Bertje, moeten jullie geen vitamientje?’

‘Ik wil geen vitamines,’ zei Bert.

‘Ik ook niet.’

Bert en ik lummelden wat in de rondte om van hun dwingende blik af te geraken, maar geen van beiden leken we in staat richting te geven aan ons lichaam. Vader zat ineengezakt in de zetel, nu omringd door nonkel André en de tantes, die hun vitaminen nergens kwijt konden. Zijn laatste, tijdelijke cocon van warmte en genegenheid voordat de avond zou vallen en hij eenzaam in zijn bed zou kruipen. Bert en ik slopen de keuken binnen en leegden de halflege fles martini die op tafel stond.

Toen iedereen de deur uit was en ik vanuit de keuken naar het kale achterhoofd van mijn vader zat te kijken, rook ik een bekende geur. Ik naderde hem en zag dat hij met moeders pruik in zijn handen zat. In haar laatste maanden in het ziekenhuis in Sint-Jan had ze haar lichaam dagelijks ingesmeerd met eau de cologne. Dat rook ze zó graag. De geur maakte mijn benen week en ik vloekte binnensmonds. Alle heiligen, met de maagdelijke Maria voorop, konden de boom in, want als er zelfs door het misdienaarschap geen verzachtende omstandigheden waren af te dwingen, dan was het ijdel tijdverdrijf. Op dat moment bezwoer ik mezelf dat

ik nooit meer een voet binnen een kerk zou zetten. Zo snel mogelijk wilde ik pastoor Goeghebeure inlichten over het feit dat ik mijn misdienaarspij voorgoed aan de wilgen zou hangen, want in mijn ogen kende God geen genade meer. Zelfs niet voor zo'n brave engel als mijn moeder. Dus ik ook niet. En Bert dacht er ook zo over. We lieten vader achter, wezenloos starend naar de tv, met de pruik nog in zijn vuisten.

Bert ging op zoek naar zijn kliek en ik speurde naar mijn mooie Vannessa. Ik wilde haar zo snel mogelijk meetronen naar de bosdreef om in het lange gras die welving in haar rug en haar bolle kont te kunnen voelen. Het kerkplein was voor het verkeer afgesloten en door het gekrioel moest ik me tussen de lichamen door biggen. Ik sloeg links af het Bollemeerstraatje in. Een van de kerkklokken sloeg acht uur. Ik dacht aan moeder in haar koude kist en hoe ik deze morgen, slechts een twintigtal meter vanwaar ik nu liep, honderden handen had zitten schudden. Handen van diezelfde mensen voor wie ik nu onzichtbaar was en die nu liederlijk lagen te zwijnen en te zuipen voor de paar cafés die het centrum van Elverdinge rijk was. Vanmorgen nog mompelden ze allen woorden van troost, en Bert en ik, in donkere pakken gestoken, keken hen zwijgzaam aan.

Ik liep snel het nauwe, sterk afdalende straatje door dat uitkwam op de parking waar de botsauto's stonden, en wat ik toen zag deed mijn tenen krommen van verbazing. Vannessa zat te schurken tegen Benny De Bukker. Jaloersheid rekte de naden van mijn maag en ik her-

innerde me opeens wat pastoor Goeghebeure vroeger eens had gezegd: ‘De jeuk des kittelaars, dat is de oorzaak van veel kwaad, en zelfbevelekking bij de jongens, dat ook!’ Bert en ik hadden elkaar in opperste verwondering aangekeken en als zotten geknikt, opdat hij vlug verder zou gaan met zijn preek. Maar hij had onze perverse inhaligheid toch geroken en abrupt zijn mond gesloten. In zichzelf mompelend was hij toen maar vertrokken. De Bukker sloeg zijn arm om haar middel. Als een speer repte ik me erheen. Ik was de uitverkorene die haar van die jeuk moest verlossen, die dat vreugdevuur tussen haar benen snel moest zien te blussen. Het kon me niet schelen dat De Bukker een bomberjack en legerbottinen droeg en ook nog eens een neusring had. Bovendien was hij, ondanks mijn groeischeut, nog steeds een ferme kop groter. Maar jaren van slachtofferschap hadden op dat vlak een man van me gemaakt. Pijn boezemde mij geen angst meer in. Ik sprong op het platform, een vijftal meter naast Vannessa. Door de metalen bons draaide ze zich om, en heel even keek ze betrapt uit haar ogen. De Bukker probeerde haar tegen te houden, maar ze maakte zich toch los en kwam naar me toe.

‘Eindelijk,’ zei ze.

‘Ik zie dat je je niet hebt verveeld,’ zei ik en ik knikte in de richting van De Bukker.

‘Hij?’ lachte ze spottend. Haar lippen tuitten afkeurend.

Ik sloeg mijn arm om haar middel en zag De Bukker donker kijken.

‘Kom,’ zei Vannessa ten slotte. ‘Laten we naar café ‘t Pompkot gaan.’

Ik stemde in, maar wilde eigenlijk zo snel mogelijk naar de bosdreef. Nu was het nog licht en straks zou ik niks meer zien. We liepen hand in hand terug het Bollemeerstraatje in. Ik verwachtte honend hyenagelach, snelle voetstappen of misschien een stomp in mijn nek van De Bukker en zijn horde, maar er gebeurde niks. Triomfantelijk trok ik haar naar me toe en samen renden we door het straatje, langs de kerk, voorbij de vuilgele gevel van het herenhuis waar ooit een zekere notaris Verdonck had gewoond en dat nu was omgetoverd tot dorpsbibliotheek, in de richting van het café. Net toen we het café binnen wilden stappen, besepte ik dat het een schijnoverwinning was geweest, dat De Bukker me wellicht met rust had gelaten omdat ik vandaag halfwees was geworden. Uit medelijden. Ik wilde teruggaan en hem in mekaar beuken. Of in mekaar gebeukt worden. Alles beter dan deze verkommerde zieligheid.

‘Wat is er?’ vroeg ze toen ik weigerde het café binnen te stappen.

Haar lippen gelijk natte slakken op haar gezicht.

‘Ik wil naar de bosdreef,’ zei ik.

Mijn spieren verkrampten, brachten bijna wit schuim op mijn lippen. Ze kon er niet onderuit. Ik trok haar mee de halfduistere dreef in. De geur die gras bij zons-
ondergang kon verspreiden kalmeerde me. We liepen ongeveer tot het midden van de dreef en stapten toen tussen de stammen van de populieren. Achter ons, in de verte, zag ik een eenzaam verlichte kamer van het

kasteel van Elverdinge. Ik dacht aan vader die vanmorgen op het grind in mekaar was gezakt en nu alleen thuiszat met de beelden van de tv die weerkaatsten op zijn gezicht waaruit bloed en leven waren weggevlucht. Aan moeder in de koude kist op het kerkhof niet ver hiervandaan, de tepels op haar borsten als krikentoetje voor de maden. Ik verbeet mijn tranen. Sterke jongens huilen niet. Ben ik dan toch een snotterig veulen?

Desondanks wilde ik dit moment niet verliezen en het doel bereiken waarvoor ik was gekomen. Maar toen mijn middelvinger in de diepe gleuf van haar gat gleed, verstijfde ze. Mijn vinger treuzelde geduldig terwijl ik haar nek kuste, en toen hij verder wilde glijden kneep ze haar billen potdicht. Ik begreep er niks van en wrikte mijn hand verder. De stoppels van haar schaamhaar prikten tegen mijn vingertoppen. Ze kronkelde, maar bleef haar billen truttig dichtknijpen. Ik besepte dat het niet voor vandaag zou zijn en dus hield ik met tegenzin op. Opeens voelde ze zich schuldig en rolde ze zich tegen me aan, zuchtend en huilend als een kind dat geen snoepje krijgt.

‘Ik kan het niet,’ zei ze. ‘Niet vandaag.’

Ik mopperde, maar deed ten slotte alsof ik het wel begreep.

Dus om nog een opdoffer te vermijden en deze pikzwarte dag te overleven, gaf ik een draai aan de feiten: ze had geweigerd zich uit medelijden over te geven aan een jongen van zestien die die morgen zijn moeder had begraven. Dat kon ik alleen maar respecteren.

I

Toen Victor woedend ter wereld kwam, in de winter van 1896, was er een roodborstje dat keer op keer tegen de beslagen ruit van de achterkamer fladderde, alsof het bij de kinderen in de kamer wilde zijn, weg uit de bijtende eenzaamheid van de kou. Zijn klauwtjes lieten fijne krassen achter in de rijm. Victors zusters keken met grote ogen naar het vogeltje en de kleinste, Lora, graaide met haar handjes. Alleen het glas bevond zich tussen haar grabbelende vingers en het roodborstje. Telkens als het vogeltje kwam aanvliegen, met zijn kopje tegen de ruit knalde en paniekerig met zijn vleugels klapperde, kraaide ze van plezier. Maar het roodborstje raakte uitgeput. Er was geen vensterbank waar het even op kon uitrusten. Het vloog keer op keer terug naar een tak van de machtige eik voor het huis, om binnen luttele seconden weer tegen de ruit te fladderen. Het herhaalde dit wel vijf keer tot er een merel kwam aangevlogen, zwart als kool, die neerstreek op de roestige handgreep van de pomp, driftig floot en zijn bek hoog in de lucht hief, om dan in een onstuimige aanval en onder scherpe fluittonen het roodborstje in zijn vlucht naar de eik te onderscheppen en genadeloos te verjagen. Kleine Lora balde haar vuistjes en riep bo-

ze woorden naar de merel. Bij zijn landing op de tak van de eik wipte de staart van de merel even triomfantelijk omhoog. Hij bleef een paar tellen stokstil op de tak zitten, en hervatte daarna zijn tocht met golvende vluchten en korte, krachtige vleugelslagen.

Victor was de laatste, want na vier dochters en vier doodgeboortes wilde Maria Vanheule geen kinderen meer. De bevalling verliep sneller dan verwacht. Maar Victor was een sterrenkijker, en bovendien arriveerde hij een maand te vroeg. De navelstreng was rond zijn nek gedraaid, zodat hij purper en bijna levenloos ter wereld kwam. Moeder Vanheule vloekte als een ketter. Vader, Alfons Vanheule, had de zusters om klokslag zes uur 's ochtends gewekt, vlak na het kraaien van de haan, en opgesloten in de achterkamer, de loomheid van de nacht nog in hun jonge botten. Daarna was hij op zijn fiets gesprongen en er als een dolle vandoor gescheurd om de dokter te halen en bij de pastorie snel even aan de bel te trekken om hijgend tegen de pastoor te zeggen dat het nu al zover was.

De oudere zusters, Irene en Clara, kenden dit ritueel al en ze hoopten stiekem dat het vlug voorbij zou zijn en dat hun moeders getier en gevloek snel zou ophouden. Ze kruisten hun vingers en baden aarzelend weesgegroetjes. Maar de kleine Jenny en Lora tekenden figuurtjes op de ruit, af en toe hun snotneus ertegen drukkend om te kijken of het roodborstje alweer terug was.

‘Hopelijk gaat alles goed,’ fluisterde Irene tegen Clara, ‘en heeft Onze-Lieve-Heer medelijden met mama.’

Clara nam Irenes hand en kneep er zachtjes in.

Een gestommel weerklonk uit de keuken. Tafelpoten schraapten over de tegels, stoelen werden opgetild en op een andere plek neergepoot, zinken kommen werden klinkend op de grond gezet, haastige voetstappen, stromend water en gedempte stemmen. Met tussendoor het puffen en giftige gevloek van moeder Vanheule. De dunne houten wand die de keuken van de achterkamer scheidde, zeefde niets.

‘Waar blijft de dokter, godverredomme?’ blafte ze.

‘Sssssh, ’t zal niet lang meer duren,’ suste tante Amélie haar zuster.

Een zinken pot zong na toen hij op de grond werd gesmakt.

‘Waar is de pispot?’ tierde moeder. ‘k Heb het gevoel da’k de vaart vol kan pissen.’

‘Dat gaat wel weer over,’ zei tante Amélie.

‘Godver...!’

Irene en Clara propten hun wijsvingers in hun oren. Ze konden er niet aan wennen dat hun moeder deze lelijke woorden uitriep.

Toen hoorden ze fietsen en stemmen. Vader was terug, samen met de dokter. Hun wangen rood en haren uitgewaaid van de haastige rit in de kou.

‘k Hoor ze,’ zei tante Amélie.

Maria pufte en vloekte.

Toen de dokter de keuken binnenkwam, zag hij tot zijn genoegen dat alles reeds klaarstond en Maria Vanheule, haar benen bedekt met een wit laken, op een strozak op de keukentafel lag, een stoffig kussen onder

haar hoofd gepropt. Hij gleed uit zijn jas en rolde vingervlug zijn hemdsmouwen op. Alfons Vanheule plofte neer op een stoel in de hoek van de keuken en zuchtte diep.

‘Je moet zo niet blazen,’ zei Maria, ‘of heb je ergens zeer, misschien?’

Alfons trok zijn wenkbrauwen op. Een knipoog van tante Amélie.

De dokter trok het laken weg en wurmde zich tussen Maria’s magere benen. De huid was gelig en glinsterde vettig, als kaas die te lang in de zon had gelegen. Met zijn vingers drong hij bij Maria binnen. Haar tenen krulden. Alfons deed zijn ogen dicht.

‘Bon,’ zei de dokter toen hij zijn hand terugtrok. ‘We zijn precies op tijd, ’t is de moment,’ en hij knikte naar Amélie, die onmiddellijk opstond en met haar vuisten diep in Maria’s buik duwde. Maria schreeuwde het uit.

‘Persen!’ zei de dokter. ‘Allee!’

En Victor floepte eruit. Makkelijk en soepel als een ochtendkeutel.

Alfons opende even zijn ogen, maar toen hij de bebloede schaar in de handen van de dokter zag, woei er een misselijkheid door zijn hoofd en sloot hij ze opnieuw. Tante Amélie keek bezorgd naar het levenloze purperen hoopje in de handen van de dokter. Kalm maakte de dokter het nekje vrij. Maria richtte haar hoofd op, slierten haar voor haar ogen.

‘Is ’t dood?’ vroeg ze met een kille stem.

De dokter zweeg, maar zijn handen werkten stil verder.

‘Fons! Fons! Sta toch op, vent, en ga kijken! Zeg iets!’ riep ze in paniek.

Maar alvorens Fons goed en wel kon opstaan hoorde hij een klets, en krijste en gorgelde de pasgeborene zijn longen leeg. De dokter gaf hem aan Maria, die haar armen gretig uitstreekte.

‘t Is gezond en wel,’ stelde hij haar gerust. Ze nam het kind hardhandig beet, doodsbenauwd dat er op het laatste moment iets onheilspellends zou gebeuren en ze het weer zou voelen wegglijden.

‘Hij weegt te weinig, is zo lelijk als zijn vader, maar ’t is een vechtertje,’ zei de dokter knipogend naar Alfons terwijl hij zijn handen waste in de zinken kom. Hij veegde traag met de rug van zijn hand over zijn lippen. Alfons Vanheule stond wankelend op van zijn stoel en declameerde apetrots en met kwieke stem dat zijn eerste zoon Victor zou heten.

‘En laatste,’ zei moeder Vanheule.

‘Je weet wel, van victorie,’ voegde hij er ter verduidelijking aan toe.

Tante Amélie vond het een stoere naam. Maria kon het niks schelen hoe de purperen schreeuwer zou heten. Hij ademde en dat was het voornaamste.

De komst van Victor betekende voor de zusjes in het holst van de nacht herhaaldelijk wakker worden, staren naar de sterren door het loervenster tusschen de dakpannen als hij niet meer in slaap wilde raken, en nog minder plaats dan voorheen op het kleine zolderkamer-tje. Nadat hij de eerste zes maanden op de kamer van

Alfons en Maria had doorgebracht, vonden zij het welletjes en werd zijn krakkemikkige bed tegen het voeteneinde van het bed van de meisjes geschoven. Ze vervloekten hem als hij ziek was en snot en kwijl hilde, maar ze zagen hem héél graag als hij vredig lag te snurken. Alleen Lora sliep als een boom door alles heen. Ze gaven de kleine Victor elke avond voor het slapengaan een kus op zijn platte neus en veegden het speeksel van zijn wangen. Maar het was bij Lora's aanraking dat Victor steeds glimlachte en met zijn dikke vingers in haar gezicht probeerde te knippen. Het was ook haar naam die hij als eerste probeerde te roepen.

‘LOALA! LOALA!’

Dan ging ze naar hem toe en aaide hem onhandig over zijn bol.

‘Mijn naam is Lora,’ zei ze dan fier, ‘en ik ben vier, en jij bent mijn broertje Victor. En jij bent bijna één.’

‘LOALA! LOALA!’

‘Lora,’ zei ze dan nog eens geduldig terwijl ze zijn uitgestrekte armpjes vastpakte en zijn handpalm kriebelde met haar duim.

Het viel de andere zusjes en zelfs moeder Vanheule geleidelijk op dat kleine Victor het hele huis op zijn blote knieën door kroop, gesloten deuren probeerde te openen door zijn vingers ertussen te wringen, trappen en stoelen stumperig op en af klom, om steeds op zoek te gaan naar Lora, en dat zij, van zodra de taken die ze van Alfons en Maria kreeg erop zaten, naar hem op zoek ging. Ze plakten aan elkaar gelijk twee schelletjes hesp.

Zelfs toen Maria nog zwanger was en in het donker

van de avond neerzeeg op een stoel, kwam Lora naar haar toe en legde haar hoofd schuin op haar gezwollen schoot. Dan beweerde ze hartstochtelijk dat ze hem kon voelen, dat hij al aan het praten was, en één enkele keer beweerde ze zelfs dat hij een liedje zong.

De oudere zusters en Maria volgden dit alles met een beminnelijke afstandelijkheid. Ze wilden Lora waarschuwen dat er nog van alles kon gebeuren, dat het niet zeker was dat het kind het zou overleven, want de vorige vier werden ook vroegtijdig bij de Lieve Heer geroepen, maar niemand wilde haar kinderlijke, rotsvast te vertrouwen aan diggelen slaan. Na verloop van tijd putten ze zelfs een zekere moed en troost uit de standvastige overtuigingen van de kleine Lora.

‘Ik denk dat het een jongetje zal zijn,’ zei ze op een avond giechelend.

Maria legde haar hand op Lora’s zwarte krullen. De zusters stopten met breien en keken elkaar hoopvol aan.

‘En waarom denk jij dat, lieve schat?’ vroeg Maria.

‘Ik heb het gedroomd,’ zei ze stellig.

‘Dan zal het wel zo zijn, want soms komen dromen uit,’ zei Maria.

‘Ik weet zeker dat het een jongetje wordt,’ zei ze, en ze legde haar hoofd zachtjes op de ontblote buik.

‘Als hij maar sterk is, dan kan hij papa helpen op het land,’ zei Irene.

‘Maar eerst wil ik veel met hem spelen,’ zei Lora. ‘Hij zal mijn eerste échte pop zijn.’

Ze lachten allemaal en ieder dacht op zijn manier aan de kleine Victor, stampend in Maria’s buik, tot Alfons

de deur opende en een koude luchtstroom hun enkels bruusk omvatte.

‘t Zwijn is weer ziek,’ zei hij nors. ‘Hij schijt als een reiger.’

‘k Heb je altijd al gezegd dat je de stal meer moet uitmesten,’ zei Maria.

‘k Heb er godverredomme geen tijd voor!’

‘En al die tochtretten moet je ook dichtslaan met planken.’

‘Later zal hij je wel helpen, papa,’ zei Lora, terwijl ze wees naar Maria’s dikke buik.

‘Och, dat gaan we nog wel zien,’ zei Alfons vermoeid, en hij zette Lora op zijn knie. Lora was zijn oogappel. Hij hield van haar aardebruine ogen en haar sprankelende stemmetje. Ze deed hem denken aan Maria tijdens de eerste weken van hun verkering: jong, dol en vol vuur. Wat waren ze vroeger aangetrokken geweest tot elkaar! Alsof er iemand in een boosaardige bui twee magneten in hun onderbroeken had vastgenaaid. Maar Maria’s vader had hem meerdere keren gewaarschuwd: hij mocht niet aan haar zitten alvorens ze goed en wel getrouwd waren, anders zou hij Alfons’ ‘ballen eraf draaien’. Dus Alfons, godvruchtige inborst die hij bezat en zich een bult geschrokken van het beeldende taalgebruik van zijn toekomstige schoonvader, had na lang aarzelen en vele kussen onder de notelaar toch de vraag van zijn leven durven stellen.

En nu woonde hij hier, doodgelukkig in de Steenstraat, met zijn lieve vrouw, prachtige dochters, en een vijfde kind op komst. Het kon hem niet zo schelen of

het een zoon of een dochter zou worden, als het maar gezond en wel was. Hij zou het niet nogmaals aankunnen om een kind ten grave te dragen en hij wist dat Maria precies hetzelfde dacht. Maria, zijn trouwe echtgenote, die er na al die jaren en zoveel kinderen nog steeds verlokkelijk uitzag, hier en daar wat grijs aan de slapen. Het soort grijs dat hem diep vanbinnen angst aanjoeg. Hij hield van de geur van haar huid als ze 's morgens wakker werd en hij haar in het morgenlicht van hun kleine kamer een aftastende kus gaf. Diezelfde geur die hij elke goede morgen ook diep opsnoof bij zijn eerste stappen op de akker achter het huis. Het leek wel of de dauw 's nachts van de aarde opsteeg en als een geest door de kieren van hun slaapkamerraam binnendrong om een laagje op haar gezicht achter te laten. Een laagje dat ze maar al te graag afwaste nadat ze kreunend uit het bed was gestapt. Een goed, maar hard leven. Er was niks dat hem zo gelukkig maakte als wanneer ze 's avonds naast zijn stijve lichaam onder de lakens kroop en zijn hand in de hare pakte en fluisterde dat ze het leven toch zo zalig vond.

Victor werd Lora's levensechte pop. Ze zeulde hem het hele huis door en wanneer er niemand was om hem te verschonen, probeerde ze het zelf. Tot de stront in zijn haar vastkoekte en Irene of Clara het in de mot kreeg. Dan werd hij uit Lora's innige omhelzing losgewrikt en in de zinken badkuip te weken gelegd, waarbij hij zo'n keel opzette dat Alfons dacht dat er een varken werd gekeeld. Wanneer hij dan weer proper was, nam ze hem mee naar boven en probeerde ze hem zo-

als moeder de borst te geven. Met haar bovenlijf bloot legde ze Victors hoofdje tegen haar hart, dat hamerde van genot. Hij werd er rustig van en zijn handjes knepen gretig in haar jonge vel. Zo lagen ze soms uren samen op de blauwe spreij met oranje en gele zonnetjes, onder dakpannen waar zonnestralen door spleten naar binnen schoten en van de spreij een betoverend kleurenpektakel maakten. Tot opeens een stem, in één adem, hun namen riep en een paar voeten jachtig de trap op liepen.

Toen Victor tien werd kreeg hij van Lora een roodborstje cadeau. Ze had het helemaal zelf uit de stam van een omgehakte zilverberk gezaagd en daarna urenlang gevijld tot het bijna zacht aanvoelde. Tijdens het zagen dacht ze terug aan het roodborstje dat ze op het moment van Victors geboorte tegen het raam had zien fladderen. Tevergeefs had ze toen zitten wachten, samen met Jenny, tot het terug zou komen, want een nachtzwarze merel had het zonder verpinken weggejaagd. Ze herinnerde zich het moment nog goed omdat ze zich toen vreselijk kwaad had gemaakt en met haar kleine knuisten op de ruit was begonnen te trommelen om de indringer weg te jagen. Maar het roodborstje was niet meer teruggekomen. Toen de kinderen in de achterkamer werden opgeschrikt door Maria's knetterende vloeken en even later het gekrijs en gegorgel van Victor door de houten wanden klonk, was ze het roodborstje vergeten. Maar elk jaar, met Victors verjaardag, moest ze er opnieuw aan denken, en deze keer had ze besloten een roodborstje voor hem te ma-